

Ziet men naar de economisch-sociale ontwikkeling van Nederland als geheel, dan is duidelijk dat, van de bevrijding uit gezien, de 'omslag' viel in de jaren '60: de industrialisatie was geslaagd, de basis van de volkshuishouding was wezenlijk vernieuwd, er was ruimte gekomen voor een grote uitbreiding van de overheidsuitgaven, de opbouw van de sociale verzorgingsstaat was in volle gang. Een ontwikkeling was dat waarbij de overheid in toenemende mate beslag legde op de nationale middelen (de rijksuitgaven, 21 % van het nationaal inkomen in '39, zijn in '85 44 % daarvan) – een ontwikkeling óók die zich niet alleen in ons land maar in een groot deel van de Westelijke wereld aftekende.

Hetzelfde geldt voor de in diezelfde periode vallende 'omslag' in de publieke moraal.

Die publieke moraal, die overigens terdege onderscheiden moet worden van het werkelijke gedrag der mensen (lang niet ieder hield zich aan wat die moraal voorschreef), was vóór de Tweede Wereldoorlog in ons land uitgesproken strikt geweest – dat was zij al sinds het begin van de negentiende eeuw; in haar opbouw en handhaving hadden de kerken een belangrijke rol gespeeld; de overdracht van generatie tot generatie had vooral plaatsgevonden binnen de gezinnen. Tijdens de bezetting waren evenwel veel gezinsverbanden aangetast of zelfs opgeheven, hetgeen het aangaan van buitenechtelijke verhoudingen had bevorderd. Dat gold voor de honderdduizenden die in den vreemde hadden moeten werken, voor de andere honderdduizenden die als onderduikers in veelal voor hen nieuwe milieus waren terechtgekomen en voor de enkele tienduizenden illegale werkers die in een situatie waren komen te verkeren van gemeenschappelijk levensgevaar en van grote onderlinge kameraadschap – binnen alle drie die groepen was het menigmaal gekomen tot sexuele verhoudingen die met de publieke moraal in strijd waren. Diegenen nu die aan de wederopbouw van Nederland leiding begonnen te geven, wensten (die wens was in het bevrijde Zuiden al duidelijk door de katholieke geestelijkheid geuit) dat de publieke moraal ten volle in ere zou worden hersteld. Het gezin moest de hoeksteen van de samenleving blijven, 'uitspattingen' waren uit den boze en er moest hard gewerkt worden. De leidinggevende kaders reageerden dan ook zeer geprikkeld toen in de eerste maanden na de bevrijding het vrijere gedrag op sexueel gebied werd voortgezet, vooral ook toen bleek dat de maandenlange aanwezigheid van Geallieerde militairen, hoofdzakelijk Canadezen, die